

que ex se innegabile) ita etiam obligant graviter plura venialia furta, quae tamen simul sumpta afferunt grave damnum.

Et, licet talia levia furta non obligent graviter praecise, quatenus sunt culpa, sub qua ratione trahunt tantum poenam involuntariam, quae tam gravis non esset, obligant tamen graviter (ut recte ait Haunoldus tom. 1. de just. tract. 2. c. 2. n. 208.) quatenus habent annexam eam tacitam obligationem, solvendi poenam conventionalem; haec autem poena, cum oriatur ex injusta acceptione, recte ad eam reducitur, ut non assignari debeat radix nova restitutionis; praeterquam cum obligatio omnis ex contractu, ut diximus n. 517. reduci convenienter possit ad acceptionem, saltem civiliter injustam. Si tamen adversarius plures radices restitutionis admitti debere contendat, potest etiam dici, in nostro casu dari obligationem ex quasi contractu: & juxta hanc responsionem negatur tertium superioris antecedentis membrum, & ad probationem dicitur, sufficienter injuriam fuisse contractum, per ipsam tacitam omnium gentium conventionem, de qua modo dictum.

QUESTIO IV.

De Obligatione Restituendi ob Lesionem in Bonis Corporis.

ARTICULUS I.

Quenam facienda sit Restitutio ob Homicidium, vel Mutilationem.

725. Considerari hic debet damnum, tum personae immediate laesae, tum personarum mediate laesarum, seu earum, quae conjuncta sunt laeso: & hoc damnum dividitur in immediatum, quod est carentia vitae, causata per caedem, vel carentia membri, causata per mutilationem: & in mediatum, quod sequi solet in bonis fortunae, scilicet damnum emergens ob expensas, in medicamenta faciendas, & lucrum cessans laeso, ob impeditionem prius exercitorum laborum, seu inhabilitatem ad officia &c. itemque lucrum cessans personis conjunctis, quae prius ab occiso e. g. sustentabantur, vel alia emolumenta recipiebant. Quiritur igitur, quanam restitutio facienda sit, ante sententiam judicis; ad quod enim iudex possit reum condemnare, huc non spectat.

726. Dico 1. Injustus occisor, aut mutilator, tenetur restituere omne damnum emergens, & omne lucrum cessans in bonis fortunae, ita communis. Prob. conclusio. Omnis injustus damnificator in bonis fortunae, debet ista restituere, ut est clarum omnibus: atqui talis laedens etiam est injustus da-

mnificator in bonis fortunae; alius non daturur damnum emergens, aut lucrum cessans, ut iterum patet: ergo. Unde debet restituere 1. expensas factas in medicos, & chirurgos, & si quae aliae fieri debuerunt ex causa vulneris, aut homicidij, ut habetur C. 1. de injurijs, & damno dato. intellige tamen expensas necessarias, & proportionatas conditioni personae; ad excessum enim, si quis fiat, laedens per se non tenetur.

Debet 2. restituere omnia emolumenta, quae laesus ex officio, beneficio, artificio &c. acquisivisset: nunc autem ratione vulneris percipere non potest. Quidam volunt detrahere aestimationem laboris: sed hoc tantum tunc verum est, si artifex non laborasset, vel non liberetur. Recte autem advertit Lugo de justit. disp. 11. sec. 2. n. 33. §. Haec. neminem optare quietem cum dolore ex vulnere, & quemlibet malle sanum laborare, quam quiescere ob defectum membrorum, vel virium. 3. Si laesus factus est perpetuo inhabilis, ad comparandam sibi sustentationem, tunc laedens debet ei de sustentatione congrua providere, vel transactione, aut alia ratione contentum reddere. 4. Pariter, si foeminam ratione vulneris deformem, & ad nuptias meliores inhabilem fecit, debet dotem augere, & sic damnum pensare. 5. Quod attinet ad expensas funeris, si quis occisus est, has non tenetur occisor reddere; nam alias faciendae fuissent, quantumvis ferius: nisi tamen tunc ratione caedis debuerint fieri majores, e. g. quia cadaver in longius distantem locum transvehendum fuit.

727. Dico 2. Occisor tenetur damnum emergens, quod non potest restituere occiso, restituere ejus heredibus; nam, vel damnum emergens in bonis fortunae, ortum est, dum laesus adhuc viveret: & tenebatur occisor illi viventi facere restitutionem: quam, si non fecit, devolvitur post mortem occisi, jus ad ejus heredes: vel damnum ortum est; quia post mortem ex bonis hereditarijs expensa fieri debuerunt: & manifeste laesi sunt heredes.

Quod vero attinet ad lucrum alijs cessans, e. g. ad sustentationem, quam recipiebant aliqui ab occiso, in primis dicendum cum communi omnium, teneri occisorem restituere lucrum cessans ijs personis, quae ob arctiorem conjunctionem habentur una persona cum occiso, quales censetur uxor, & liberi, nepotes ex filio, & filia, praedecessores, qui jure representationis succedunt avis in stirpes: item parentes occisi, qui, si egeant, possunt jure naturali petere alimenta a filijs. Lucrum autem cessans in isto casu, intelligendum est cessans tanto tempore, quanto tempore ille, qui occisus est, lucrum allaturus fuisse moraliter aestimari potest: & sic, cum plus de juvene, quam de valde jam senes, sperari poterit, etiam per se plus restituendum est, si occisus fuerit juvenis, quam si fuerit senex.

Resti-

Quenam facienda sit Restitutio ob Homicidium, vel Mutilationem. 191

Restitui autem debet, vel compensari personis conjunctis, non lucrum ipsum, quod necdum consecuti erant, sed spes, quam moraliter concipere poterunt, de lucro faciendo: quae spes est minus aestimabilis, quam ipsum lucrum. Ratio hujus est; quia, ut modo dictum, lucrum ipsum nondum fuit factum, sed tantum concepta fuit spes lucri, quae vel morte naturali, vel varijs alijs de causis, potuit everti. vide Lugonem de just. disp. 11. sec. 2. n. 41. & seq. Docet tamen recte Ininger de injurijs. q. 1. n. 12. lucrum cessans, vel spes debere compensari ijs personis, si ab occiso acceperunt emolumentum; si enim occisus fuisset dilapidator bonorum, vel ex alia causa cessasset ijs spes, ex eo lucrum habendi, ad nihil ex hoc capite teneretur homicida.

Quantum autem restituendum sit, ordinariè transactione, per prudentes viros facta, determinandum est. videtur potest etiam Lugo loc. modo cit. & Haunoldus tom. 1. de just. tract. 2. c. 6. n. 666.

728. Dico 3. Quod attinet ad alias personas minus conjunctas, quas occisus alebat ex liberalitate, e. g. familiares, clientes &c. non videtur homicida teneri ad restituendum ijs lucrum cessans. Haec conclusio videtur mihi optimè probari 1. ex eo; quia est longè communior; tenent enim eam Lugo de just. disp. 11. sec. 4. n. 77. (qui n. 75. jam dixerat, oppositam esse contra praxin omnium confessoriorum, & poenitentium, atque inferri ex ea obligationem restituendi etiam ea, ad quae tamen homicidas obligandos esse nemini in mentem venerit) Layman l. 3. sec. 5. tr. 3. p. 3. c. 6. n. 3. Lessius de just. l. 2. c. 9. dub. 26. Molina de just. tom. 3. part. 2. tr. 3. disp. 83. n. 6. Placelius p. 3. c. 4. §. 9. n. 762. Bunsbaum l. 3. tract. 5. c. 2. n. 2. Filiucius tr. 32. n. 209. Dicalillo de justit. & jure. tr. 2. de restit. disp. 7. n. 79. Haunoldus tom. 1. de just. tr. 2. c. 6. n. 669. (dicens, hanc esse sententiam communiorum, & in praxi observatam, cum n. 668. dixisset, alteram esse contra praxin, & sensum communem) Tannerus tom. 3. disp. 4. de just. q. 6. dub. 4. n. 122. La Croix autem l. 3. p. 2. n. 310. licet absolute nihil videatur decidere, ait tamen, communiter ita censerit. Plures alij citantur à Voglero de restit. q. 24. n. 395. scilicet Corduba, Sotus, Bannez, Ledesma, Salon, Arragon, Angles, Lopez, Mercado, Tamburinus, Herinx, Sporer, Mezger, & alij, à quibus ipse non dissentit.

729. Probatur conclusio 2. ratione Haunoldi tom. 1. de justit. tr. 2. c. 6. n. 668. Ex opposita sententia, & ejus rationibus sequeretur, occisorem debere facere restitutionem omnibus ijs, qui aliquale damnum passi sunt ob eam caedem, e. g. amicis, quos occisus solebat invitare ad convivia: pauperibus, quibus solebat dare elemosinas: templis, in quibus solebat facere oblationes: clientibus, quibus solebat impetrare gratias: item, si occisus erat cau-

fidicus, etiam ijs, pro quibus advocatum acturus erat, qui postea coacti sunt, alium minus peritum assumere, & forte ideum causam perdere. Certè nunquam deerunt, qui possint praetendere spem aliquam lucri ex occiso, adeoque quasi in infinitum teneretur homicida: quae certè durissima sunt, nec sine urgentissima ratione sunt hominibus imponenda; unde & ipsi adversarij quaerunt causas excusantes.

Nec dicas 1. cum Illung tr. 4. disp. 3. n. 78. requiri saltem scientiam, vel advertentiam ad eas personas; nam hoc quidem verum est; alias enim non daretur injuria formalis contra has personas: at non requiritur semper scientia, vel advertentia explicita: sed sufficit saepe confusa, quae sepius adest, vel saltem deberet adeste, ut dictum n. 717. Nec dicas 2. debere intendi damna; pro quibus debeat fieri restitutio; nam hoc rectè impugnat Illung. tr. 4. disp. 3. q. 2. n. 77. vel enim talis actio, materialiter in se spectata, est contra jus illarum personarum, & jam obligans ad restitutionem, vel non: si secundum; intentio non facit esse injustam, vel obligantem ad restitutionem ex n. 531. si primum; tunc sufficit praevio, nec requiritur intentio.

730. Quoad creditores autem, quibus debebat occisus solutionem ex justitia, vel etiam alios, quos e. g. solvere debuit ex justitia, quidam putant, ijs restituendum esse tantum, quantum patiuntur damnum, si id praevideatur ab occisore. ita Haunoldus tom. 1. de just. tr. 2. c. 6. n. 671. Layman l. 3. sec. 5. tr. 3. p. 3. c. 6. n. 4. Molina de just. tom. 3. p. 2. tr. 3. disp. 83. n. 8. & alij. Negant autem hanc obligationem Lugo de just. disp. 11. n. 83. & 85. ac alij. Ut tamen advertunt Molina, & Lugo loc. cit. raro contingit debere restitui aliquid creditoribus, etiam si aliqui admittunt: quia raro damnum patiuntur; nam occisus, vel relinquit bona sufficientia, ex quibus solvantur: vel, etiam adhuc viveret, ordinariè non esset magis satisfactorius in vita, quam modo post mortem satisfieri possit ex bonis relictis.

An autem occisus, vel mutilatus, remittere possit, laedenti obligationem restituendi, pendet ex eo, an tantum jus ipsius sit laesum; sic e. g. sumptus factos in curationem brachij abscissi, potest ipse supervivens remittere; quia ipse dominus est calculatum suarum, & heredes necdum habent jus in illis, nec ad illas, nisi quatenus possunt legitimam petere. At vero, si filij, vel parentes egeant, nec se alere possunt post mortem occisi, ipsi statim acquirunt jus contra homicidam, quod ab occiso non videtur posse remitti. Sed de hoc vide plura apud Lugonem de just. disp. 11. sec. 3.

731. Dico 4. Pro ipsa vita, vel membro abscisso praecindendo à damno, in bonis fortunae secuto, non videtur aliquid debere restitui. ita Magister Sententiarum

l. 4. disp. 15. §. ult. ubi ait, vitam, & membra restitui non posse: quæ debent ita intelligi, ut non tantum non possint formaliter, sed nec æquivalenter restitui; aliàs non esset discrimen inter hæc, & bona fortunæ destructa, vel consumpta: possetque, ac deberet fieri restitutio æquivalens, quæ sæpe fit pro bonis fortunæ jam consumptis. Consentit Lugo de just. disp. 11. sec. 1. n. 5. ubi ait, esse communem recentiorum, Lessius de just. l. 2. c. 9. dub. 23. n. 141. Esparza l. 8. de just. q. 37. a. 2. Illung tr. 4. disp. 3. n. 71. ubi ait, esse communiter receptum, Layman l. 3. sec. 5. tr. 3. p. 3. c. 6. n. 2. La Croix l. 3. p. 2. n. 299. ubi triginta circiter auctores citat, & insuper ait, esse communem sensum omnium doctorum.

732. Prob. conclusio 1. Exodi 21. v. 9. dicitur, percussorem fore innocentem, id est, liberum, si percussus non moriatur, dummodo solvat operas læsi, & impensas in medicos: sed non esset innocens, si deberet adhuc aliquid pro vulnere: ergo. Confr. 1. ex jure civili, ubi pluribus locis supponitur, pro vita, aut membro hominis liberi (nam pro membro, aut vita ablata servo, restituendum est domino, quantum utilitatis huic decessit) præcendendo ab operis, vel alijs utilitatibus impeditis, nihil esse restituendum. ita L. 3. ff. si quadrupes pauperiem &c. ubi dicitur: Cum liberum corpus æstimationem non recipiat. item L. 7. ff. de his, qui effuderint, vel dejecerint, dicitur: Cleatricum autem, aut deformitatis, nulla sit æstimatio; quia liberum corpus nullam recipit æstimationem: non autem videtur credibile, ut rectè ait Lugo cit. disp. 11. sec. 1. n. 5. Jurisconsultos peritissimos, & principes etiam Christianos, absolvere suis legibus percussorem, à restitutione jure naturæ debita pro vita; cum præsertim hoc non videatur exigere bonum commune, vel tranquillitas publica, vel alia ratio efficax: ergo jure naturæ nulla debetur restitutio: & multò minus jure civili, ut patet ex modò dictis: ergo ex nullo jure debetur aliqua restitutio pro vita &c.

Confr. 2. Ut ait La Croix loc. modò cit. hæc assertio est conformis communi omnium sensui; quia nemo, nisi condemnatur ad aliquam solutionem, tanquam poenam (quam utique à iudice imponi posse concedimus) putat, se in conscientia obligari, nec confessarij solent obligare ad aliquam restitutionem pro istis: ergo. Confr. 3. Non posset determinari, quantum restitui deberet, e. g. pro oculo; cum enim hic in se sit æstimabilior, quam omnis pecunia, læsus semper posset plus exigere, & ledens deberet, saltem omnia dare, quæ haberet, quod videtur durissimum. Nec potest hic recurri ad arbitrium prudentum; quia, si debitum esset ex jure naturæ, & inæquabile, non teneretur læsus acceptare arbitrium, sed posset exigere, quantum deberet: cumque tantum dari nunquam posset, semper posset exigere plura, & plura.

733. Probatur 2. conclusio. Restitutio, si non potest fieri in bonis ejusdem ordinis, non debet fieri in bonis diverſi ordinis: atqui occiso, vel mutilato, non potest fieri restitutio, in bonis ejusdem ordinis; non enim potest illi restitui alia vita, aut huic aliud e. g. brachium: ergo. ant. prob. in primis pro hoc La Croix l. 3. p. 2. n. 299. assert. auctores plurimos: dein probatur ratione. Justitia commutativa, quæ obligat ad restitutionem, tendit ad æqualitatem arithmeticam: ergo, ubi non potest dari æqualitas arithmetica, non datur obligatio justitiæ commutativæ: atqui in bonis diverſi ordinis non potest dari æqualitas arithmetica: ergo. ma. est communis omnium, ut supposuimus n. 44. & 58. prob. subimp. bona diverſi ordinis, e. g. pecunia, & vita, in se, nec formaliter, nec æquivalenter sunt arithmetice æqualia, nec pecunijs adæquari potest ulla pars vitæ, vel membri: imò nec potest per se comparari ullis bonis spiritualibus, quamvis nobilioribus: ergo. Adde, quòd, ut ait La Croix l. 3. p. 2. n. 299. cum ista bona sint ordinis diverſi, non habeant communem mensuram, ut omnes docent: ergo non possunt, se invicem adæquare.

Nec dicas, illum etiam reddere æquale, qui reddit, quantum potest, ut dictum n. 58. nam in primis n. cit. non est dictum, eum reddere effective æquale, sed tantum aliquo modo affectivè: dein in tali, vel simili casu, debet quis saltem posse aliquam partem debiti adæquare, ut contingit in eo casu: at in hoc casu, quando vita est ablata, vel membrum, nullam omnino partem adæquare quis potest.

734. Confr. 1. si bona ordinis superioris, e. g. membrum, deberet refarciri bonis ordinis inferioris, e. g. pecunijs, deberet etiam is, qui aliquem abstraxit à statu perfectiori, e. g. clericali, restitutionem ei facere in pecunijs, si aliam restitutionem jam facere non posset: consequens, ut ait Lugo de just. disp. 11. sec. 1. n. 9. est contra omnium hominum sensum, & à nemine admittitur: ergo.

Confirm. 2. Adversarij ipsi dicunt, quòd, si quis poenâ talionis afficiatur, e. g. homicida capite plectatur, nihil amplius debet restituere pro vita: sed quæso, quid prodest læso, vel ejus liberis, poenâ alteri inflicta? & hinc, ut restat Illung tr. 4. disp. 3. n. 82. communior negat, per eam poenam tolli obligationem restituendi damna in bonis fortunæ, quamquam sæpe læsi nihil ultra exigant: quod tamen per accidens est; quia illa poena non ad satisfactionem pro damno, sed in supplicium culpæ ordinata est (de quo vide Lugonem de just. disp. 11. sec. 2. n. 49.) ergo, si talis, poenâ talionis afficitur, nil tenetur restituere pro vita, neque tenetur aliud, eâ poenâ non punitus.

Ait tamen Lessius, rectè imponi à confessarijs homicidæ, ut preces fundat, vel sacri-

sacrificia procuret pro occiso: imò Lugo cit. disp. 11. sec. 1. n. 3. cum Navarra docet, liquis homicidio suo causa fuerit, quòd occisus passus sit damnum in spiritualibus, quod reparari potest, e. g. si occisor eade sua sit causa, ut non legatur jam sacra pro occiso, quæ ipse testamento suo fieri curasset, debere hoc damnum refarciri: sed hæc tamen, ut per se patet, non est restitutio pro vita, vel membris.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

735. **O**B. 1. contra 1. conclusionem. Si injustus occisor teneretur ad restitutionem ibi n. enonratam, teneretur ad eandem etiam is, qui provocatus ab alio, vel injustè invasus, excederet moderamen inculpatæ tutelæ, & invasorem occideret: sed hoc videtur nimis durum: ergo. Resp. 1. Cardinalis de Lugo de just. disp. 11. sec. 3. n. 66. docet ex communi, ut ait, quòd, qui provocat alium, censetur implicite consentire in damnum, si quòd sibi inferatur, & renuciare juri suo; unde infer, quòd ipsi restitui nil debeatur: quidquid sit de alijs personis connexis, de quibus etiam videri potest idem Lugo ead. disp. 11. sec. 3. n. 71. ubi ait, nihil etiam his deberi; quia, ut ait, actio illa occisiva non amplius est injusta; eoquòd volent non fiat injuria: consequenter talis occidens non amplius per fraudem, aut vim, impedit alimentum aliorum. At forte hoc ipsum est in questione, an ita cedere possit provocans, vel invadens, jure ad suam vitam: & vel maximè est in questione, an possit cedere eo jure, quantum ad alios, seu cum præjudicio istorum. vide etiam Molinam tom. 3. de just. p. 2. tr. 3. disp. 85.

Resp. 2. dist. ma. talis provocatus tenetur ad restitutionem, si excedat moderamen inculpatæ tutelæ graviter, conc. ma. si excedat tantum leviter, neg. ma. & dist. sic mi. neg. conl. Similiter etiam respondeo de injustè invaso; nam taliter invasus, vel excedit moderamen inculpatæ tutelæ graviter, vel tantum leviter. Si ponatur secundum, non tenetur, saltem ad restitutionem damni gravis, ut jam dictum n. 701. & confirmatur ex eo; quòd ut rectè ait Tannerus tom. 3. disp. 4. q. 6. dub. 4. n. 103.) sit ferè moraliter impossibile, servare ad unguem illud moderamen sine ullo excessu, adeoque ex parvo excessu non possit oriri tam gravis obligatio. Si autem ponatur primum, seu excessus gravis, videtur taliter excedens planè teneri ad restitutionem. ita Tannerus loc. modò cit. Lugo de just. disp. 11. sec. 2. n. 50. & 54. Illung tr. 4. disp. 3. n. 83. & La Croix l. 3. p. 2. n. 305. Ratio est; quia talis infer gravem injuriam; neque enim privatus habet jus occidendi alterum, nisi

R. P. Ant. Mazyr Theol. Tom. II.

in quantum id necesse est ad se defendendum, nec alter potest dare licentiam se occidendi: quia non est dominus vitæ.

736. Ob. 2. contra 3. conclusionem. Videtur, quòd etiam hæredibus debeat restitui lucrum cessans ex eo, quòd, si occisus diutius vixisset, pinguiorem hereditatem reliquisset; hoc enim lucrum ipsi injustè eripitur: ergo. Resp. cum Molina de just. tom. 3. p. 2. tr. 3. disp. 83. n. 7. & Lugo de just. disp. 11. sec. 4. n. 78. hæredes regulariter nullum pari damnum; quia hereditas, vel non esset postea futura major, quam nunc sit: vel si futura etiam amplior fuisset, excessus compensatur ex anticipata successione, & certitudine, quæ certò capiunt id totum, quod occisus potuisset, & fortè voluisset, quoad magnam, vel majorem partem, alijs relinquere.

Insuper possunt hæredes, bona illa omnia conservare, nihil de eorum redditibus, vel fructibus infumendo per tantum tempus, quanto victurus credi poterat occisus, qui, si vixisset, suam sustentationem inde habere potuisset. Unde, ait Molina, ordinariè hæredes potius commodum referunt, quam detrimentum patiantur. Adde, quòd lucra illa nondum erant debita occiso, sed ad summum jus ad spem: quod si etiam dicamus, illud jus transferri ad hæredes, ut vult Illung, tamen longè minus valet, & ordinariè saltem compensatur modis nunc allegatis: quidquid sit, an in extraordinario aliquo casu aliud fieri possit, vel debeat.

737. Ob. 3. Qui per vim, aut fraudem alicui adhibitam, vel etiam per mendacium alteri dictum, impedit tertium à consecutione boni, liberè, & licitè ei conferendi, peccat contra justitiam, & tenetur ad restitutionem, quanti valebat spes boni: sed talis injustus occisor per vim impedit occisum, ne ulterius ijs beneficiat, quibus prius ex liberalitate beneficiebat: ergo tenetur istis ad restitutionem. ma. est communissima doctorum: & ratio est; quia ille tertius, licet non habeat jus absolutum ad bonum, habet tamen jus absolutum ad hoc, ne ipse fraudibus, aut vi, à consecutione boni impediatur: & licet vis immediate inferatur alteri, tamen mediatè saltem inferatur etiam ipsi tertio, cui lucrum propterea cessat; & hinc immediatè agitur contra aliquod ipsius jus: certè consentiunt omnes, quòd, si aliquem mendacijs, vel vi, impediatur, ne leget Titio, quod legare volebat, injustitiam committat, & ad restitutionem teneatur. mi. etiam syllogismi est clara: & consequentia legitima: ergo.

738. Hoc argumentum utique difficile est: sed quia, ut patet ex n. 729. nimis multum probaret, hinc auctores eo non sunt moti: interim tamen in eo solvendo non convenerunt, sed variè responderunt. Lugo ait, debere intendi nocumentum alterius, quòd, cum in casu conclusionis non fiat, hinc ait, neque oriri obligationem in eo aliquid restituendi. Sed hoc non est verum; sæpius enim sufficit prævisio:

B b

sicut

sicut etiam in casu conclusionis sufficit praevideri damnum uxoris, & liberorum, nec debet istud intendi: sed neque intentio semper adest obligationem restituendi, si non sit actio ipsa iniusta ex dictis à n. 531.

Alij dicunt, hæc damna tantum oriri per accidens. Sed hi auctores, vel volunt, ista damna se habere per accidens; eoque non praevideantur ab homicida: & utique dicimus, requiri aliquam prævisionem, saltem confusam, vel culpabilem omissionem inquisitionis: attamen sæpius datur ea prævisio, vel attentio confusa, ut dictum n. 717. & tamen neque tunc communiter homicida obligatur ad omnia ista damna compensanda. Vel volunt, ea damna se habere per accidens; quia non sunt intenta: sed, ut iterum jam dictum, sæpe nec uxoris, nec liberorum damnum intenditur, nec alia damna ex mutilatione secuta: quæ tamen censentur damna per se, debentque compensari. Vel dicunt, hæc damna se habere per accidens; quia hæc actio potuisset sine ijs damnis fieri: sed redit retorasio de uxore; nam etiam potuisset occisus mansisse cælebs. Vel dicunt, ea se habere per accidens; eoque nihil fiat contra jus illorum, quibus prius occisus benefaciebat: sed hoc est in questione, & objectio videtur probare, quod agatur contra jus eorum.

Alij dicunt, hæc damna esse remota: sed cur damnum fraude impediti legatarii est propinquius? Alij dicunt, spem boni consequendi debere esse propinquam, alias non esse æstimabilem: verum, si etiam hoc admittatur, tamen multis sæpe præcisæ est spes propinquissima, e. g. famulis, clientibus, ac alijs, quos occisus alear ex liberalitate, quibus tamen non videtur obligatus homicida per se ratione homicidij.

739. Mihi præpæcet responsio Vogleri de restitut. q. 24. n. 395. ubi ait, universalis consuetudine videri receptum, ut injustus occisor non debeat restituere omnibus, qui quomodocumque patiuntur incommodum ex iniusta nece: sicut ergo genus humanum potuit, aliquos ob graves rationes eximere, ab obligatione restituendi ea, quæ alijs de jure naturæ deberent restituui, ut patet in præscriptione: ita potuit etiam alios non obligare, vel ab obligatione (si tamen supponi potest, quod tam difficultis obligatio jure naturæ detur) eximere, ex hac ipsa causa; quod hæc obligatio nimis difficultis foret. Quod autem non possit ostendi lex, eximens homicidas ab ea obligatione, non refert; quia, quod potest lex, id etiam potest consuetudo legitima, præsertim tam universalis.

Nec dici potest, hanc consuetudinem inducere ad homicidia patranda; nam, cum non afferat positivam lucrum, & relinquat plures alias obligationes restituendi, homicidis impostas, non inducit ad homicidia, nisi velimus dicere, quod omnis mitigatio pœnæ inducat ad culpas, quod est falsum. Longè aliud est de præscriptione cum mala fide, quæ, cum afferret positivum lucrum,

positivè ad peccandum alliceret: unde in forma dist. ma. qui per vim, vel fraudem impedit tertium &c. tenetur ad restitutionem, nisi ex universali consuetudine habeatur, eum non obligari, vel obligatione esse exemptum. conc. ma. secus. neg. ma. & dist. sic mi. neg. conf.

740. Aliam responsonem subjungit idem auctor loc. eod. dum ita ait: *Qui per vim, aut fraudem, impedit liberalitatem alterius, ex communi iudicio tenetur quidem ad restitutionem ijs, quos proxime per actionem suam impedit, ita, ut moraliter ijs nocere velle videatur: non item alijs quibuscumque promissis, quas remote tantum impedit.* Videtur igitur velle dicere, non quidem requiri, ut homicida ipse intendat damnum alterius, sed tamen, ut hoc damnum ita propinquè cum eade connexion sit, ut in æstimatione hominum se habeat, quasi occisor id intendisset: quod potest contingere, etsi positivè illud damnum non intenderit, dummodo illud præciverit, vel præcisè debuerit, & damnum valde propinquum sit: quæ tamen propinquitas iterum metienda est juxta communem æstimationem, juxta quam damna eorum, (de quibus actum in conclusione tertia) non censentur ita propinqua: at verò ita propinquum censetur damnum uxoris, ac liberorum, in casu cædis: & damnum Titij legatarii, in casu avertentis aliquem per mendacium à legato faciendo Titio: imò in hoc casu sæpe damnum est formaliter intentum; quia talis vult Titio nocere, maxime, si mendacium sit detractio Titio injuriosa, qualis sæpius est, dum quis scilicet illum mendacis denigrat, ut ipse plus acquirat. Prior responsio tamen videtur evitare aliquas replicas, quæ contra hanc fieri fors possent de propinquitate damnorum; unde videtur præferenda.

ARTICULUS III.

Solvuntur Reliquæ Objectiones.

741. **O**B. 4. contra 4. conclusionem. Debet fieri restitutio pro servo occiso: ergo etiam pro alio homine occiso: adeoque pro vita ablata, & consequenter pro membro etiam abscisso. ant. est certum. conf. prob. non est disparitas inter hominem liberum, & servum: ergo, si debet fieri restitutio pro isto, debet etiam fieri pro illo. Confirm. Absurdum est, debere fieri restitutionem pro bove occiso, & non debere eam fieri pro homine occiso: sed hoc contingeret juxta nostram sententiam: ergo. Resp. dist. ant. debet fieri restitutio pro servo, hoc est, pro utilitate, quæ prius ex ejus vita fuit percepta, & modò non amplius percipi potest. conc. ant. pro ejus vita, præcisæ ab utilitate. neg. ant. & conf.

Sic etiam servus emittit, hoc est, in quantum utilis est: & eareus censetur bo-

Quenam facienda sit Restitutio ob Homicidium, vel Mutilationem. 195

num fortunæ. Unde etiam sæpius debet solvi utilitas liberi hominis occisi, e. g. debet filijs, quorum pater occisus est, solvi utilitas, quam ex ejus vita percepissent, si ulterius vixisset: non tamen aliquid formaliter debet restitui pro vita ejus. Disparitas autem sæpe est hæc, quod liber homo non sit bonum fortunæ, nec censetur esse in alicujus patrimonio, adeoque sæpe nec utilitas solvi debeat.

Ad confir. Etiam vita bovis, formaliter sumpta in se, præcindendo ab utilitate, nec emittit, nec solvitur, aut compensatur: sed tantum ejus utilitas, in ordine ad laborandum, vendendum, comedendum: quia tamen ista utilitas ordinariè confunditur cum ipso bove; eoque ista principaliter in bove consideretur, hinc dicitur ipse bos occisus compensari; unde huic modo loquendi nos accommodando neg. ma. nam bos est bonum fortunæ. Nec dicas, majorem injuriam fieri, occidendo hominem, quam bovem; nec enim semper ex majori quantitate injuriæ inferitur major obligatio restituendi, nisi jus læsum sit reparabile; alias, siquis aliquem fraude induxisset in peccatum, atque adeò in infernum, deberet restitutionem facere in pecunijs ejus hæreditibus: quod rectè La Croix ait, esse contra sensum omnium.

742. Ob. 5. Exod. 21. v. 22. dicitur *si rixati fuerint viri, & percusserit quis mulierem pregnantem, & abortivum quidem fecerit, sed ipsa vixerit, subjacebit damno, quantum maritus mulieris experierit, & arbitri judicaverint*: ergo pro vita prolis debet fieri restitutio, Confir. 1. L. Prætor edixit. 7. ff. de injurijs §. 6. dicitur: *Poste hodie de omni injuria, sed & de atroci, civiliter agi, Imperator noster rescriptis*: ergo ob quamvis injuriam, adeoque etiam occisionem, potest agi civiliter, ad impetrandam compensationem pecuniariam. Confir. 2. L. 1. Prætor ait. §. 5. ff. de his, qui effuderint. dicitur, si per dejectionem homo liber perit, quinquaginta aureos solvi debere à patrefamilias: ergo. Resp. neg. conf. Lex illa Exodi 21. judicialis, & pœnalis est, nec propriè dictam restitutionem, sed potius multam imponit, quamquam applicandam læso. Idem respondendum ad utramque confirmationem: quin imò L. Prætor ait. expressè dicitur: *Sed, cum homo liber perijs, damni æstimatio non fit in æptum; quia in homine libero nulla corporis æstimatio fieri potest.* Unde illi quinquaginta aurei non sunt solutio corporis, vel vitæ, sed multa: an autem multa semper læso applicetur, vel non, nil facit ad hanc controversiam.

743. Ob. 6. Qui bovem occidit, non potest bovem restituere formaliter, sed tantum in æquivalente, scilicet in pecunijs, vel alijs rebus utilibus, & tamen debet eam restitutionem facere: ergo par erit ratio de eo, qui occidit hominem, vel eum mutilavit. Confir. 1. Qui non potest restituere famam, debet damnum compensare honore;

qui est bonum alterius generis: ergo etiam, qui non potest restituere vitam, debet eam compensare bonis fortunæ, licet sint alterius generis. Confir. 2. Qui læsit alium in honore, & non potest aliter compensare, nisi conferendo e. g. vel parochiam, vel toparchiam, tenetur eam conferre, ut habet Haunoldus tom. 1. de just. tr. 2. c. 6. n. 665. ergo etiam mutilans debet membrum compensare pecunijs.

Resp. neg. conf. vel ejus suppositum; quia nihil potest reddi æquivalens vitæ, vel membro, si præcindatur ab utilitate; nam quantumcumque pecuniarum alicui tribuas, non potest is comparare per illas vitam, vel membrum simile (quod tamen requireretur, ut æquivalenter quis per pecunias haberet membrum, & ut damnum esset reparatum) sicut tamen potest quis comparare equum, aut bovem, priori similem, aut meliorem.

Ad 1. confir. Lugo de just. disp. 11. sec. 1. n. 17. videtur negare ant. quam disp. 15. sec. 2. n. 33. id admittat: quod etiam admittit La Croix l. 3. p. 2. n. 302. uterque ex eo capite; quia honor, & fama, sunt bona valde connexa, & ad humanos usus reputantur pro eodem, atque ex honore exhibitio communiter sequitur fama bona. Unde puto admittendum, quod, si fama reddi non possit, debeat exhiberi honor, saltem tunc, quando honor est restitutio implicita famæ, qualis sæpius est; nam, quando aliquem multum honoramus, eo ipso sæpius excitamus in alijs magnam de eo æstimationem, & implicitè sic revocamus, quæ prius de eo malè vulgavimus; quia, dum eum honoramus, fatemur ipsum honore dignum, & indicamus, nos habere de eo majorem æstimationem, quam mereretur, si jure ea mala de ipso dixissemus. Ad 2. confir. dist. ant. talis debet id facere, si collatio illa est causa reparans famam. om. ant. secus. neg. ant. & conf. sæpe enim tales collationes sunt causativæ honoris, vel famæ, e. g. quia ratione toparchiæ habet quis sessionem inter nobiles &c. at pecuniæ, vel alia bona fortunæ, non reparant vitam, vel membrum.

744. Ob. 7. Libertas, & nobilitas, sunt bona superiora, & tamen emuntur pecunijs, quæ sunt bonum inferius: ergo potest bonum superius compensari inferiore. Confir. Pecuniæ sunt mensura, & pretium rerum omnium: ergo potest per eas quodvis bonum compensari. Resp. neg. ant. Non ipsa libertas, aut nobilitas emuntur, sed tantum jus ad multa commoda, spectantia ad bona fortunæ, quæ ex libertate, vel nobilitate proveniunt, e. g. ut quis gaudeat immunitatibus, titulis &c. quod si etiam emens directè vellet pretium dare pro nobilitate, tamen strictè eam non emerit, sed, ut ait La Croix l. 3. p. 2. n. 303. cederet jure ad pretium, & nobilitas ei donaretur, vel gratis daretur: sicut, siquis rem spiritualem, e. g. sacras reliquias emere vellet, posset

quidem cedere jure ad pecunias, ac recipere reliquias: non tamen posset istas emere; cum res spiritualis ex omnium sententia pretio temporali emi nequeat. Ad confir. dist. ant. Pecuniae sunt mensura rerum omnium, spectantium ad bona fortunae. conc. ant. absolute omnium. neg. ant. & conf.

745. Ob. 8. Quamvis argentum sit inferioris ordinis, quam aurum, tamen saepius multiplicatum potest adaequare, imò etiam superare aurum: ergo potest bonum superius compensari inferiore. Confir. Pauper mallet perdere digitum, & habere decem millia aureorum, quam retinere digitum, & carere aureis, ac semper cum paupertate luctari: ergo potest pro membro sufficiens fieri compensatio in pecunijs. Resp. conc. ant. dist. conf. potest bonum superius compensari inferiore quoad utilitatem, seu compensari in genere utilitatis. conc. conf. potest compensari quoad intrinsecam aestimabilitatem moralem, seu in genere intrinseca, & tali bono propriae aestimabilitatis. neg. conf.

Argento copiosiore potest compensari aurum in genere utilitatis; quia multum argenti est aequè utile in commercio humano, quam parum auri: attamen in alio genere non potest compensari, e.g. multum argenti non tantum prodest in medicina, quam parum auri: quia autem ordinariè tantum attenditur utilitas, utique potest majori pondere argenti compensari minus pondus auri: imò pro argento copiosiore potest semper haberi etiam aurum, sicut bos, & equus: at pro argento, vel pecunijs, non potest haberi vita, aut membrum, imò nec per se fama virtutis; quia, si et hæc per actiones liberalitatis, effundendo pecunias, possit acquiri, non tamen potest proprie emi.

Ad confir. neg. conf. non enim propterea compensatur, aut compensari potest jus læsi; nam per compensabilitatem juris non intelligitur tantum, quod tribui possit aliquid, quod læso est gratis, vel etiam in se utilius; alias, qui hæreticum, cui furatus esset decies mille florenos, converteret ad fidem, sufficienter restitueret: sed per compensabilitatem juris intelligitur, quod dari possit aliquid tale, ut per id læsus habeat iterum æquivalenter, vel in simili illud, quod perdidit: atqui vitam, vel membrum nunquam habebit per pecunias, nec æquivalenter, ut dictum n. 707.

746. Ob. 9. Communis est sententia cum Lugone de just. disp. 13. n. 45. & 46. quod is, qui tenetur ad restitutionem, nec potest eam aliter facere, debeat eam facere etiam cum aliquo detrimento suae fame, e.g. debeat rem restituere per alium, adeoque cum aliqua infamia apud illum, cui debet furtum suum manifestare: ergo debet restituitio fieri in bonis alterius ordinis. Confir. Mutilans injustè causavit dolorem mutilato: ergo tenetur ex justitia, hunc dolorem tollere: ergo, si aliter non potest, tenetur tollere dando pecunias.

Resp. neg. conf. non enim talis dat famam læso in compensationem: sed tantum, ut restituatur ablatum, opus est subire aliquam infamiam: sicut etiam potest contingere, ut quis teneatur subire aliquam jacturam in bonis fortunæ, in ordine ad restituendam famam, si e.g. debet propterea iter facere, vel scribas, aut notarios solvere, non sine expensis pecuniarijs. Unde quidem est aliquando obligatio, restituendi bonum unius ordinis, vel generis, cum aliqua jactura bonorum alterius: sed non est obligatio, dandi bona unius generis pro bonis alterius generis. Quando autem, & quotique detur obligatio, restituendi bona fortunæ cum jactura fame, vide La Croix l. 3. p. 2. n. 304. Ad confir. neg. ultimam conf. si enim non possit dolorem tollere per collationem bonorum ejusdem generis, non tenetur eum tollere per collationem bonorum alterius generis.

747. Ob. 10. Gratis dicimus, quod justitia tantum respiciat æqualitatem inter bona ejusdem generis, vel ordinis: ergo. Confir. Juxta potest præcipere, ut pro membro, vel honore læso, fiat compensatio in pecunijs: ergo etiam id potest exigere justitia, ne scilicet læsus careat omni prorsus compensatione. Resp. neg. ant. hic enim, ut dictum 733. est sensus communis. Accedunt omnes rationes à n. 731. pro conclusione allata. Adde, quod justitia formaliter intendat unicuique dare, quod suum est: ad hoc autem non servit dare pecunias pro membro; quia per istas nunquam membrum abscissum recuperari potest, ut jam saepius dictum.

Ad confir. neg. conf. Juxta potest, ex titulo justitiæ vindicativæ, imponere talem compensationem, tanquam multam: sicut potest imponere multam pro alijs sceleribus: sed non sequitur, quod talem compensationem jam antecedenter exigat ipsa justitia commutativa; multa enim à iudice imperari possunt, quæ independentè à sententia non debentur. Neque iudex in tali casu imperat compensationem strictè dictam, quæ impossibilis est: sed tantum vult, læso præstare aliquod solatium. vide Esparzam l. 3. de just. q. 37. ad 3. Ait quidem Lessius l. 2. c. 9. dub. 23. n. 145. posse contingere, ut occisor ex charitate teneatur, aliquando aliquid dare valde pauperi læso, vel occisi hæredibus: Lugo tamen de just. disp. 11. sec. 1. n. 15. ait, sibi videri, hanc obligationem carere sufficienti fundamento. Equidem debet aliquid dari tali, vel talibus, ratione damni emergentis in bonis fortunæ: at non immediate ratione vitæ, aut membri. Rectè tamen facit confessorius, si homicidæ pro penitentia injungat, ut curet fieri pro defuncto aliquot sacra, aut alia pia opera satisfactoria.

748. Ob. 11. S. Thomas 2. 2. q. 62. n. 2. ad 1. ait, *Et ideo, quando id, quod est ablatum, non est restituibile per aliquod æquale, debet fieri recompensatio, quantum*

possibilis est: puta, cum aliquis alicui abstulit membrum, debet ei recompensare, vel in pecunia, vel in aliquo honore: ergo debet etiam restitutio fieri pro ipso membro. Confir. Scotus in 4. dist. 15. q. 3. etiam videtur nobis oppositus: ergo. Resp. neg. conf. Dominicus Bannez, insignis Thomista in 2. 2. seu de jure, & justitia. dub. 4. ad 1. ait, S. Doctorem intelligendum esse de damno consequenti, seu de ablata utilitate membri.

Ne autem dicas, Angelicum de hac non loqui; eoquod loquatur de illo damno, quod ad æqualitatem compensari non potest: Resp. quod neque utilitas ista possit compensari strictè, & perfectè ad æqualitatem, etiam in sensu morali; quia utilitas pecuniarum nulla est tanta, quanta utilitas manuum; quis enim prudens, ut acquirat aliquam pecuniam summam, permittit sibi abscindi manus, sine quibus vitam miseriam viveret? Potest ergo dici, quod S. Thomas velit, debere pro hac utilitate ablata restitutionem fieri, quanta potest: non verò pro ipso membro; de vita autem S. Doctor omnino non loquitur.

749. Et sanè videtur difficile creditu, quod ab Angelico adstruatur intentia, contra Magistrum Sententiarum, & aliorum communiorum, quæ tamen nulla ratione peculiari ab ipso probetur; cum præsertim ad ejus intentum necessarium non sit, eam adstruere, uti revera necessarium non est; nam loc. cit. S. Doctor tantum vult probare, quod restitutio necessaria sit ad salutem, si scilicet fieri potest; si enim fieri non potest, ut millies accidit, sine ea potest obtineri salus: adeoque, si etiam pro membris, vel vita, non possit fieri restitutio, etiam non erit necessaria ad salutem. Et hinc alij volunt, S. Doctorem tantum voluisse loqui conditionatè, seu quod debeat fieri hæc restitutio, si possibilis sit, id quod sufficiebat ad ejus intentum.

Ad confir. neg. ant. Scotus in primis ait, satis esse, si occisor patiatur poenam talionis, quæ tamen non est restitutio, ut patet, & jam dictum est. Addit, si alicubi non sit statuta poena talionis pro homicidio, expedire, ut occisor vitam suam in bello pro fide exponat, ut scilicet hoc bono opere juvet defunctum apud Deum: at non dicit, homicidam ad hoc obligari: & bene; quis enim hanc obligationem universaliter imponat? Addit, confessorius malè facere, si homicidis restitutionem non imponat: sed potest explicari de restitutione pro utilitate vitæ &c. nam statim loquitur de parentibus, ac alijs damnorum passis. Ait quidem, etiam spiritualia opera pro anima defuncti imponenda esse: & hoc utique rectè fit: sed, etiam nomine restitutionis venire ista debeant, erunt tantum restitutio pro utilitate vitæ, quatenus scilicet vita longior fuisset occiso utilis, ad faciendam plura opera bona meritoria.

QUÆSTIO V.

De Obligatione Restituendi ob Lesionem Fame, vel Honoris.

ARTICULUS I.

Quid sit Detractio, vel Contumelia, & quale peccatum.

750. **F**ama Juris est illa dignitas status, vitæ, & moribus comprobatus: seu, est bona opinio, & sermone plurium de virtute, & moribus alterius. At honor (qui duplex est, alius nempe internus, alius externus) etiam dupliciter definitur. Internus est assensus internus de excellentia alicujus. At externus est manifestatio assensus interni, per signum externum alicujus cultus, vel submissionis, sive dein hic cultus, aut submitio ab honorante, sive ab alijs, ex voluntate honorantis exhibetur; sic enim DEUS Sanctos honorat, dum eos, non quidem per se, sed per alios colit. Unde honorati opponitur contumelia, fame opponitur detractio. Illa est injusta honoris immixtio scienter facta; hinc debet fieri præsertim, cum ejus villipensio, & cum intentione, saltem virtuali, cum inhonorandi, ita, ut, si non formaliter intendatur inhonoratio, saltem intendatur actio, ex qua contumelia per se sequitur, e.g. si virum honestum fuisse percussas. Detractio autem est demeratio injusta fama aliena per verba, vel alia signa: & hæc potest committi, vel adversus absentem, ut saepius solet, vel etiam adversus præsentem, quo casu etiam erit contumelia.

751. Dico 1. Detractio, & contumelia, sunt ex genere suo peccata mortalia, ita communis. Prob. conclusio eadem ratione, quæ n. 542. probavimus, peccata contra justitiam ex genere suo esse mortalia; nam, tam detractio, quam contumelia, intra suam lineam, absque junctis alia specie, possunt grave damnum in honore, vel fama, afferre. Et quidem peccata ista per se graviora sunt furto; quia nempe majus bonum per ea eripitur: leviora tamen homicidio, vel mutilatione, ex ratione opposita; nam honor, & fama, sunt quidem majora bona, quam bona fortunæ: non tamen majora, quam vita, aut membra.

Nec tantum detrahere vivis, sed etiam defunctis, est ex genere suo mortale; quia, cum anima adhuc vivat, & moraliter censeatur permanere in possessione fame, atque per hanc in hominum memoria vivere, adeoque fama post mortem valde appetibilis sit, utique eam auferre mortuis potest esse injustitia gravis. Ex quo sequitur, non minus etiam mortuis famam læsam esse restituendam, quam vivis, ut docent aperte Lessius de justit. l. 2. c. 11. n. 114. & Illung tract. 4. disp. 3. n. 109. Quando autem per contumeliam, & detractionem, graviter